

KAMPEN OM EU-STØTTEN

Rækker pengene i
Landdistriktsprogrammet?

DET ØKOLOGISKE RÅD
Fremtidens miljø skabes i dag

Indhold

Forord	3
Udvikling af en fælles landbrugspolitik i EU	4
2013-reformen og dens konsekvenser	6
Landdistriktsprogrammet 2017-2020	8
Temasider	
Klima	9
Vandmiljø	12
Natur	14
Økologi	16
Miljøteknologi og teknologiudvikling	18
Erhvervsudvikling - udvikling af landdistrikter	20
Anbefalinger til Landdistriktsprogrammet	22

Kampen om EU-støtten – rækker pengene i Landdistriktsprogrammet?

ISBN: 978-87-92044-93-8

Tekst: Leif Bach Jørgensen, Linn Meilvang, Karen Oxenbøll, Det Økologiske Råd

Design: Linn Meilvang

Fotos: Forside/AdobeStock, s.17/Økologisk Landsforening, s.19/BioCover, s.21/Økologisk Landsforening, s.22/Stock photo, bagside/Fabien Lematayer, øvrige fotos/Det Økologiske Råd

Udgivet af:

Det Økologiske Råd
Kompagnistræde 22,3.
1208 København K
Tlf. 33150977
E-mail: info@ecocouncil.dk
Web: www.ecocouncil.dk

Det Økologiske Råd er en uafhængig miljøorganisation, som finansieres af støttebidrag, medlemsindtægter og projektmidler fra fonde.

Det Økologiske Råds arbejde med EU's landbrugspolitik ifm. denne publikation er støttet af Europeanævnet (Pulje C).

Forord

Siden 2005 er en gradvist stigende andel af EU's landbrugsstøtte blevet anvendt under Landdistriktsprogrammet (LDP). En stor del af pengene her går til at mindske landbrugets negative påvirkning af natur og miljø. Blandt andet bliver støtten brugt til at fremme økologisk drift, miljøteknologiske løsninger i stalde, vådområder, skovrejsning, afgræsning og pleje af græsarealer med et højt naturindhold.

Og der er stort behov for pengene: Danmark skal levere via Naturplaner og Vandplaner, og inden længe skal der også handles for at mindske landbrugets klimapåvirkning. Samtidig sker der en radikal omlægning af den måde, vi bruger pengene på: Hvor landbrugets tab af næringsstoffer hidtil er reguleret efter princippet 'Ens regler for alle', så er det i Landbrugspakken (2016) bestemt, at der frem mod 2021 indføres en mere målrettet regulering, så der i højere grad sættes ind på de arealer, hvor der er størst effekt og vi får mest miljø for pengene.

Med den seneste reform af EU's landbrugspolitik er det muligt for medlemsstaterne at overføre flere penge til Landdistriktsprogrammet. Danmark besluttede i 2014 at overføre 5-7 pct. ekstra midler – i sommeren 2017 er det muligt at træffe beslutning om endnu flere penge til Landdistriktsprogrammet. Det er denne mulighed, der er den direkte anledning til dette hæfte: Det Økologiske Råd ønsker at gøre opmærksom på denne mulighed og at kvalificere debatten, så politikerne får mulighed for at tage beslutningen på et solidt vidensgrundlag.

Gennem to konferencer i København og Århus i december 2016, arrangeret af Økologisk Landsforening og Det Økologiske Råd, har vi afdækket ønsker og behov for flere midler i Landdistriktsprogrammet. Vi samlede politikere fra Christiansborg og repræsentanter fra Landbrug & Fødevarer og Økologisk Landsforening til at udspørge eksperter og oplægsholdere fra Miljø- og Fødevareministeriet, NaturErhvervstyrelsen, Natur- og Landbrugskommissionen, Dansk Miljøteknologi, Økologisk Landsforening og Det Økologiske Råd. De to konferencer var særdeles informative, samtidig med at mange interessenter stod på mål for deres synspunkter.

Konferencerne fokuserede på, hvorledes visionerne bag EU's landbrugsstøtte og Landdistriktsprogrammet har udviklet sig i EU og i Danmark, og på, hvordan Landdistriktsmidlerne anvendes. Behovet for støtte-midler vil stige, når Danmark i de kommende år for alvor skal levere ift. vand, miljø, klima og natur. Samtidig er mange landbrugeres økonomi kraftigt udfordret i disse år. På denne baggrund har vi set på muligheder og begrænsninger for at støtte dem, der må holde for i en målrettet regulering, bl.a. gennem støtte til miljøteknologi og via engangskompensationer, som kan sikre permanente løsninger.

Dette hæfte sammenfatter den meget omfattende viden, der blev præsenteret på konferencerne. Det er vores ønske, at hæftet vil blive brugt aktivt som baggrund for den politiske debat frem mod august 2017, hvor de danske politikere igen skal forholde sig til fordelingen af landbrugsstøtten.

Oplæggene fra konferencerne kan ses på www.ecocouncil.dk - se under Landbrug og Vand.

God læselyst!

Med venlig hilsen

Det Økologiske Råd

Udvikling af en fælles landbrugspolitik i EU

Den fælles landbrugspolitik i EU har i de seneste årtier bevæget sig mod mere og mere støtte til offentlige goder som natur og miljø.

De oprindelige retningslinjer blev fastlagt i 1957, og den første version af landbrugspolitikken trådte i kraft i 1962. Målet var at sikre forbrugerne mad nok til overkommelige priser, samtidig med at landmændene opretholdt en rimelig indtjening. Midlerne var markedsstyring i form af politisk bestemte mindstepriser, støtteopkøb (intervention), eksportstøtte og told på importerede fødevarer. I de første årtier voksede fødevarerproduktionen støt, og midt i 70'erne var EF, som det europæiske fællesskab hed dengang, mere end selvforsynende med en lang række landbrugsprodukter. Forbrugerne kunne købe relativt billige madvarer, og landmændene var garanteret mindstepriser på mange produkter.

Systemet viste sig dog hurtigt at være uholdbart. Fordi landmændene havde ret til at producere ubegrænsede mængder af bestemte produkter til faste priser, var EF nødt til at holde efterspørgslen kunstigt oppe ved bl.a. at opkøbe overskuddet og lægge det på lager. Men smørpukler, kødbjerge og vinsøer gav det europæiske fællesskab et dårligt renommé og kostede dyrt. Landbrugsstøttens andel af EF's samlede budget voksede voldsomt, og toppen blev nået i 1985, hvor støtten udgjorde 70 pct. af det samlede budget. Dermed var det åbenlyst, at systemet måttet ændres grundlæggende. I dag beslaglægger den fælles landbrugspolitik ca. 36 pct. af EU's budget med knap 400 mia. kr. i 2015.

Reformer

Siden begyndelsen af 1990'erne har en række reformer derfor ændret de grundlæggende principper for landbrugsstøtten med det formål at skære omkostningerne ned og sikre bedre balance mellem udbud og efterspørgsel. Samtidig er hensynet til miljø og natur rykket højt op på den politiske dagsorden også i forhold til landbrugspolitikken, som nødvendigvis må tilpasses nye globale og miljømæssige udfordringer. Også klimahensyn har de sidste par år fået en plads.

OPRINDELIGE MÅL FOR DEN FÆLLES LANDBRUGSPOLITIK (CAP)

- At sikre fødevarer nok til de europæiske forbrugere til rimelige priser
- At sikre landmændene en rimelig indtægt

I 1992 lykkedes det at få taget hul på en grundlæggende omlægning af landbrugsstøtten fra prisstøtte til direkte støtte til landmændene med den såkaldte **Mac-Sharry-reform**. Der blev indført hektarstøtte og husdyrpræmier til bestemte afgrøder og animalske produkter, og for at imødegå overskudsproduktionen blev der lagt kvoter på produkter som mælk og sukker. Og der blev indført støtte til skovrejsning og til braklægning.

Med **Agenda 2000** og reformen i 2003 blev støtten "afkoblet" fra produktionen. Det betyder, at støtten herefter bliver udbetalt direkte til landmændene uafhængig af, hvad og hvor meget, de producerer. På den måde virker den ikke længere direkte produktionsfremmende, men har fået karakter af en decideret indtægtsstøtte. Eksportstøtte og interventionsopkøb er samtidig stort set blevet afviklet.

Hensynet til miljøet er gradvist kommet til at spille en større rolle i den fælles landbrugspolitik. Landbrugsstøtten skal ikke længere bare sikre en stor produktion

KRAV OM KRYDSOVERENSSTEMMELSE

I alt 105 krav i den eksisterende lovgivning skal opfyldes:

- 29 krav vedr. miljø, klimaforandring og god landbrugs- og miljømæssig stand for jord
- 31 krav vedr. Folkesundhed, dyresundhed og plantesundhed
- 45 krav vedr. dyrevelfærd

Moderne landbrug på bjergside i Østring.

af billige fødevarer og indtjening til landmændene, men også sikre at landbrugets skadelige indvirkning på natur og miljø bliver mindsket.

Det kommer bl.a. til udtryk gennem krav om, at landmændene opfylder bestemte miljøkrav for at kunne få støtte – det kaldes **krav om ”krydsoverensstemmelse.”** Det indebærer dog blot, at landmænd skal overholde gældende love og regler, bl.a. i forhold til dyrevelfærd, miljø og naturbeskyttelse, for at få støtte.

To søjler i landbrugspolitikken

Landbrugsstøtten har siden 2003-reformen været delt op i to søjler. **Søjle 1** er den **direkte støtte** til landmændene, mens **Søjle 2** er støtte dels til **udvikling i landdi-**

strikterne i form af innovation, erhvervsudvikling og fremme af livskvalitet på landet, dels til en række målrettede miljø- og naturtiltag. Støtten i Søjle 2 er frivillige ordninger og udbetales derfor kun til landmænd, som gør en ekstra indsats efter de gældende støtteordninger.

SØJLE 1: DIREKTE LANDBRUGSSTØTTE

- Direkte støtte til de enkelte landbrug (enkeltbetalingsordningen).
- Beslaglægger 75,6 pct. af EU's landbrugsbudget.
- 100 pct. EU-finansieret – etårige budgetter
- Betinget af krav til **krydsoverensstemmelse**.
- 30 pct. af midlerne afhænger af specifikke krav til miljøvenlig praksis, ”grønning”.

SØJLE 2: LANDDISTRIKTSPROGRAMMET

- Miljøstøtte og støtte til landdistriktsudvikling.
- 24,4 pct. af EU's landbrugsbudget – flerårige budgetter.
- Forudsætter national medfinansiering.
- Mindst 30 pct. af midlerne skal gå til natur og miljøformål: Genopretning, bevaring og forbedring af økosystemer, ressourceeffektivitet, klima og lavemissions økonomi samt tilskud til miljøteknologi.
- Målrettet lokale og regionale behov i de enkelte lande.
- Landdistriktsudvikling: Støtte til fremme af konkurrenceevne gennem omstrukturering og innovation samt forbedring af livskvaliteten i landdistrikterne.
- Tiltag, der modtager støtte er frivillige, men landmændene binder sig kontraktligt til at følge specifikke regler i støtteperioden.

2013-reformen og dens konsekvenser

Den seneste reform af landbrugspolitikken faldt på plads i september 2013 og gælder for perioden 2014-2020.

Landbrugspolitikens overordnede struktur er uændret. Der er fortsat tale om direkte støtte i Søjle 1 samt en målrettet støtte i Søjle 2 til landdistrikspolitikken og frivillige miljøordninger.

Med den nye reform blev støtten samlet set mindre, men mere ligeligt fordelt mellem medlemslandene. De gamle medlemslande afgiver således støtte til de nye fattigere medlemslande. Omfordelingen sker gradvist frem til 2020.

En grønnere politik?

Det var en væsentlig ambition for EU-Kommissionen at gøre den nye landbrugspolitik grønnere. Derfor er 30 pct. af den direkte støtte nu betinget af, at landmændene også opfylder de såkaldte 3 'grønne krav':

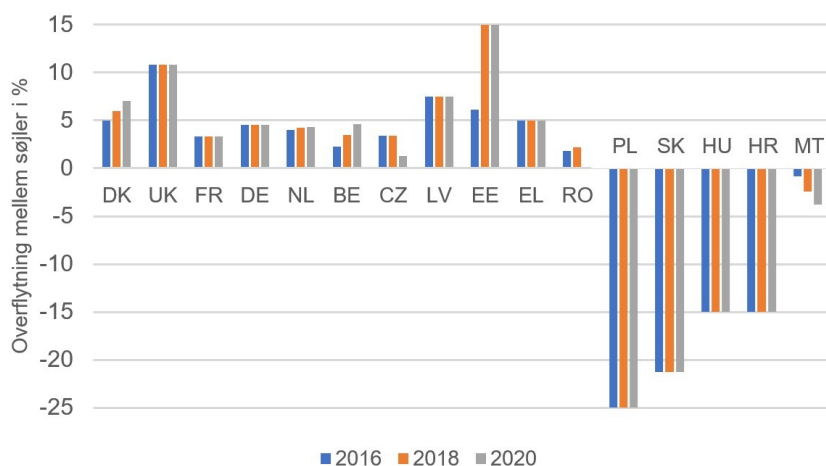
- Mere alsidigt afgrødevalg: Alle bedrifter med mere end 30 ha skal dyrke mindst tre forskellige afgrøder.
- Permanente græsarealer: Krav til vedligeholdelse af lysåbne græsarealer
- Miljøfokusområder (MFO): Alle bedrifter over 15 ha skal udtage 5 pct. af arealet som miljøfokusområder.

Det var ambitionen, at disse grønne krav skulle have stor betydning for ikke mindst biodiversiteten. Men i forhandlingsforløbet frem mod den endelige formulering af kravene blev der indført en masse undtagelser mht. hvem, der skal leve op til kravene. Endvidere fik de enkelte lande stor frihed ift. hvordan MFO-kravet kan opfyldes – en frihed, som i højere grad har tilgodeset landmændene end biodiversiteten. Det blev således bl.a. muligt at opfylde MFO-kravet ved dyrkning af N-fikserende afgrøder og efterafgrøder.

I et studie af 13 lande i EU¹ konkluderes det, at der skal væsentlige ændringer til i udmøntningen af MFO-kravet, hvis dette skal have effekt på biodiversiteten. På hele 73 pct. af arealet i disse lande er MFO-kravet således opfyldt ved dyrkning af N-fikserende afgrøder, dæk-og efterafgrøder, hvilket har mindre effekt for biodiversiteten end f.eks. braklægning, læhegn og randzoner. I de fleste af de undersøgte lande er det også tilladt at bruge både gødning og pesticider i Miljøfokusområderne.

I Danmark har 75 pct. af de danske landmænd i 2016 valgt at opfylde MFO-kravet med efterafgrøder og 23 pct. med græsudlæg. Mere effektive ordninger som braklægning udgør de resterende 2 procent og randzoner blot 0,2 pct. Effekten af de grønne krav ser således ud til at være meget begrænset.

FIGUR 1 FLEKSIBILITET MELLEM SØJLERNE - EU MEDLEMSSTATERNES BESLUTNING FOR 2016-2020

Overflytning af midler mellem søjler. Medlemsstaternes beslutninger fra 2014 for 2016, 2018 og 2020.

Kilde: EU-Kommissionen, Regulation 1378/2014

¹ IEEP (Institute for European Environmental Policy) (25.11.2016), Ecological Focus Area choices and their potential impacts on biodiversity.

Landdistriktpolitikken i Søjle 2 videreføres

Som hidtil skal alle lande udarbejde et landdistriktsprogram (LDP), der dels bygger på de lokale behov, dels på den liste af foranstaltninger, som er vedtaget i EU.

Fleksibilitet – flere penge til miljø og natur

Som udgangspunkt betyder reformen konkret for Danmark, at Søjle 1 midlerne løbende reduceres, så de i 2020 ligger 13 pct. under 2013 niveauet målt i faste priser, mens 18 pct. af Søjle 2 midlerne forsvinder. Reformen går altså mest ud over den målrettede del af støtten.

Til gengæld er det muligt at flytte op til 15 pct. af midlerne mellem de to søjler og dermed styrke eller svække den målrettede miljøindsats. Dette kaldes udnyttelse af 'fleksibilitet'. Danmark valgte i denne forbindelse at overflytte 5 pct. fra den direkte støtte til miljøprogrammet i 2016 stigende til 7 pct. i 2017 – svarende til ca. 2 mia. kr. ekstra til Landdistriktsprogrammet i perioden 2016-20.

Landbrug & Fødevarer var ikke glade for denne beslutning, idet de mener, at det har negativ effekt for den danske konkurrenceevne. En del lande i Europa valgte nemlig at flytte midler den modsatte vej, således at landmændene i disse lande modtager flere penge i direkte støtte, mens landdistriktsmidlerne beskæres yderligere. Overordnet set var der ikke tale om en væsentlig forskydning af EU-midlerne mellem de to søjler.

Da de af nabolandene, som vi konkurrerer mest direkte med (Storbritannien, Tyskland, Holland, m.fl.), valgte at flytte flere penge fra den direkte støtte til Landdistriktsprogrammet ligesom Danmark, vurderes fleksibiliteten ikke at have stor betydning for konkurrenceevnen i dansk landbrug.

Yderligere fleksibilitet fra 2018?

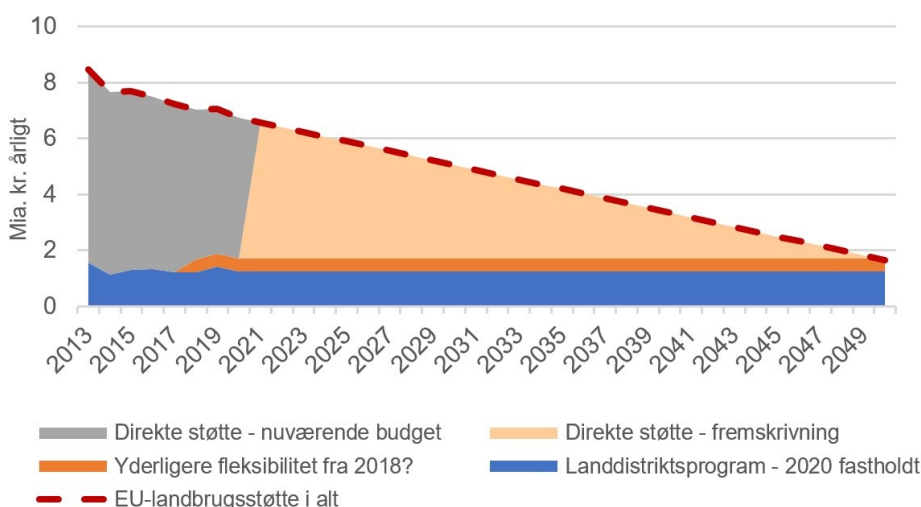
Medlemsstaterne i EU har inden 1. august 2017 mulighed for at træffe beslutning om yderligere fleksibilitet. Fra 2018 er det muligt at overflytte den resterende sum op til maksimalt 15 pct. - denne gang dog kun med mulighed for at flytte penge til landdistriktsprogrammet, ikke den modsatte vej. Det er endnu uvist, hvilke af de øvrige europæiske lande, der vil udnytte denne mulighed.

Natur- og Landbrugskommissionen anbefalede i deres rapport fra 2013 at effektuere en 15 pct. overflytning, bl.a. for at skaffe finansiering til den anbefalede ændring mod en mere målrettet regulering af kvælstof.

Reduktion af den direkte landbrugsstøtte

Den direkte landbrugsstøtte til de danske landmænd reduceres med ca. 20 pct. i reformperioden 2014-2020. Det svarer til et årligt fald på omkring 3 pct. eller 170 mio. kr. Hvis denne udvikling fortsætter med samme intensitet, vil den direkte landbrugsstøtte være helt udfaset i 2050 (se fremskrivning i figur 2).

FIGUR 2 FREMSKRIVNING AF UDVIKLINGEN I DIREKTE LANDBRUGSSTØTTE 2014-2020 - INKL. 15% FLEKSIBILITET

Den direkte støtte udgjorde i 2014 knap 7 mia. kr. Med den nugældende beslutning om 5-7 pct. fleksibilitet svarer dette til et gennemsnitligt fald i landbrugsstøtten på 3 pct., svarende til ca. 170 mio. kr. årligt. En simpel fremskrivning af denne tendens vil indebære en total udfasning af den direkte støtte i 2050.

Kilde: Samlenotat Folketingets Europaudvalg, 2013.

Landdistriktsprogrammet 2017-2020

Med den seneste ændring af LDP er vandmiljø og målrettet regulering højt prioriteret på bekostning af de øvrige støtteordninger.

Som følge af Sundhedstjekket i 2008 var der i årene forud for den nuværende reformperiode tale om et historisk højt støtteniveau. I 2012-2013 indeholdte Landdistriktsprogrammet (LDP) op imod 1,6 mia. kr. årligt, inkl. dansk medfinansiering til støtteordningerne.

Reformen betød et væsentligt fald i støttemidler i LDP. I 2014 var de samlede midler således nede omkring 1,1 mia. kr. Som følge af beslutningen om 5-7 pct. fleksibilitet er midlerne steget til omkring 1,3 mia. kr. årligt fra 2015 til 2020.

Vedtagelsen af Landbrugspakken i 2016 fordrede nye ændringer i det danske LDP. Sådanne ændringer kræver også godkendelse fra EU Kommissionen, en godkendelse som i dette tilfælde var kontroversiel, idet Landbrugspakken på flere områder indeholder en lempelse af den hidtidige regulering, bl.a. lempelse af normerne for gødskning med kvælstof og fjernelse af randzonerne.

I december 2016 gav EU Kommissionen en betinget godkendelse af ændringerne som følge af Landbrugspakken. Kommissionen stillede øgede krav til efterafgrøder og fosfor-udledning som kompensation for merbelastningen af vandmiljøet med kvælstof og forøgelsen af antal svin pr. hektar.

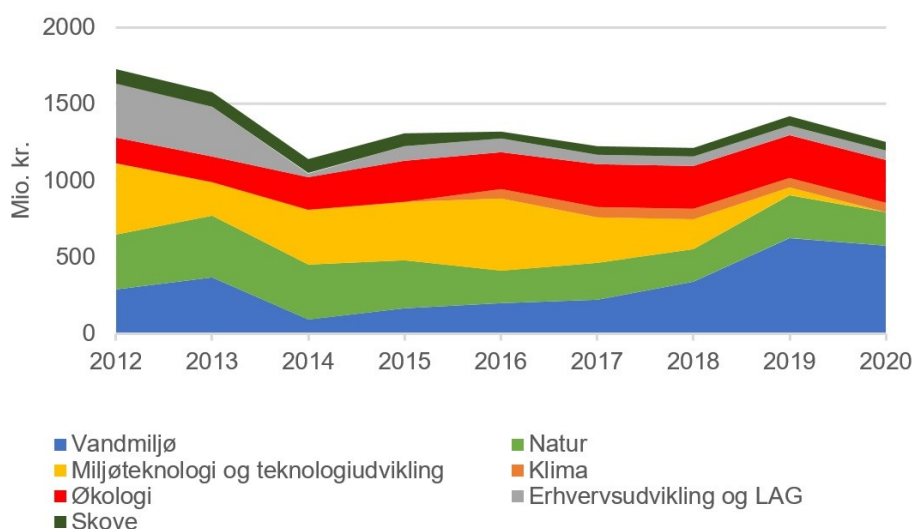
De mest markante ændringer frem mod 2020 er, at vandmiljøindsatsen med den målrettede regulering er genstand for en væsentlig opprioritering, mens miljøteknologistøtten udfases helt til 2020. Udviklingen i de enkelte støtteordninger beskrives mere indgående i de følgende afsnit.

Støtteniveau ved fuld fleksibilitet

For Danmark vil en beslutning om fuld fleksibilitet betyde, at der kan overføres op til 450 mio. kr. årligt fra 2018 til 2020. Det ville hermed bringe den samlede støtte i Landdistriktsprogrammet op på omkring 1,75 mia. kr. årligt, inkl. national medfinansiering.

Der er således ikke tale om, at der afsættes væsentligt flere midler til Landdistriktsprogrammet end der har været før. Selv med fuld fleksibilitet svarer beløbet blot til ca. 10 pct. mere end niveauet i 2012-2013. Omvendt hvis Danmark *ikke* øger anvendelsen af fleksibilitet, vil vi fortsat have et væsentligt fald i Landdistriktsmidlerne, i forhold til hvad vi havde i 2012-13.

FIGUR 3 LANDDISTRIKTSPROGRAMMET 2012-2020

Figuren viser det samlede danske landdistriktsprogram, summet op fra de forskellige støtteordninger.

Sammensat af flere oversigter fra NaturErhvervstyrelsen.

I Europa bidrager landbruget med ca. 10 pct. af den samlede udledning af drivhusgasser. I Danmark er tallet endnu større.

I Danmark er landbruget i dag ansvarlig for 20 pct. af udledningerne. Dette til trods for at landbrugets emissioner ifm. vandmiljøindsatsen er blevet reduceret med 23 pct. i perioden 1990-2007.

De to væsentligste kilder til landbrugets klimabelastning er:

- Emission af metan og lattergas fra drøvtyggere og gødning
- Tab af kulstof ifm. brugen af land

Andre, men mindre væsentlige kilder er produktion af kunstgødning og andre landbrugshjælpemidler, maskineri og transport.

Målsætninger for klima

EU regulerer emissionen af drivhusgasser opdelt på den såkaldte kvote-belagte sektor, som omfatter energi-

MÅLSÆTNING JF. NY EU-KLIMAAFTALE 2016

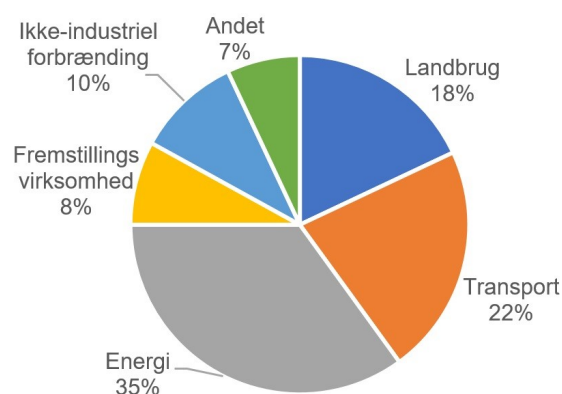
EU skal reducere emissioner fra landbrug, transport og individuel opvarmning med 30 pct.

Danmark skal reducere med 39 pct. inden for disse sektorer. Heraf kræver 16 pct. nye initiativer.

sektoren og industrien, samt ikke-kvotesektoren, som omfatter landbrug, transport og individuel boligopvarmning. Kravene til ikke-kvotesektoren i Danmark i 2020 har vist sig lette at opfylde.

Men EU er nu i gang med at fastlægge reduktionskrav for den ikke-kvotebelagte sektor i 2030. Kommissionen har foreslået, at målsætningen på EU-niveau skal være at reducere emissionen af drivhusgasser fra den ikke kvotebelagte sektor med 30 pct. i 2030 sammenholdt med niveauet i 2005. Det samlede reduktionsmål er fordelt ud på de enkelte medlemslande efter landenes BNP/person. Danmarks reduktionsmål er foreslået til 39 pct – og alt tyder på, at det også ender sådan.

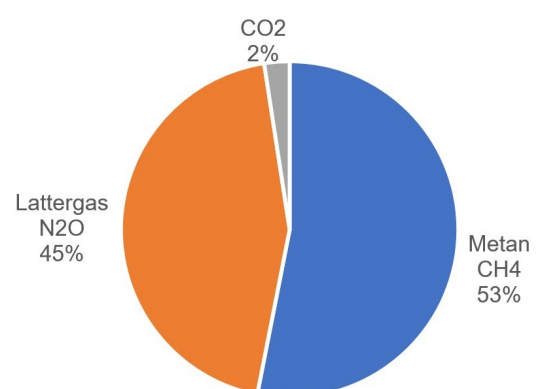
FIGUR 4 KLIMAGASUDLEDNING FRA SEKTORER I 2013

Danmarks klimagasudledninger fordelt på sektorer.

Kilde: Denmark National Inventory Report, 2015

FIGUR 5 LANDBRUGETS KLIMAGASUDLEDNINGER I 2013

Størstedelen af landbrugets udledninger er metan, som primært kommer fra husdyr og gødningsopbevaring. Lattergas stammer primært fra omsætning af kvælstof på markerne. Udledningen af CO₂ fra landbrugets energiforbrug er relativt begrænset. Tab af kulstof fra markerne indgår ikke i figuren.

Kilde: Denmark National Inventory Report, 2015

Det antages, at man i 2020 vil have realiseret 19 pct. af de 39 pct. ved udøvelse af gængs praksis – svarende til baseline ifm. vandplanerne. Endvidere vil Danmark have mulighed for at erhverve op til 4 pct. ved køb af såkaldte LULUCF-kreditter². Tilbage resterer et krav om reduktion på 16 pct., som vil kræve nye initiativer.

De lande, der udover Danmark skal bidrage mest med reduktioner i den ikke-kvote belagte sektor er Frankrig, Holland, Irland, Belgien, Tyskland, Østrig og Luxembourg. For både Frankrig, Holland, Irland og Danmark antages det at landbrugets emissioner i 2030 vil udgøre mere end 20 pct. af emissionerne fra den ikke-kvote-belagte sektor. Det skyldes, at der netop i disse lande – som i Danmark – er en meget stor husdyrintensitet.

Hvordan bidrager landbrugsstøtten?

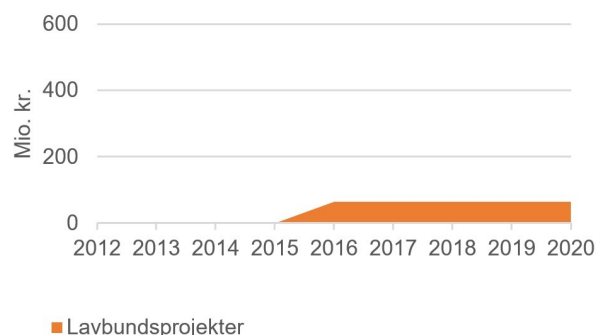
Der er snakket om klima gennem mange år. Men først med den nye klimaaftale fra EU er der kommet bindende målsætninger.

Derfor er det også først nu, at klima bliver direkte adresseret i Landdistriktsprogrammet. Der indgår en enkelt ordning 'Naturprojekter på kulstofrige lavbunds-jorder', som støtter etablering af lavbundsprojekter, specielt på arealer med risiko for stor CO₂-emission ved dyrkning. Der er afsat 65 mio. kr. årligt fra 2016 under denne ordning.

Det fremtidige behov for klimatiltag

Der er et stort potentiale for at landbruget kan bidrage til en reduktion af klimabelastningen. Det gælder inden for **bioenergien**, hvor landbruget både kan bidrage

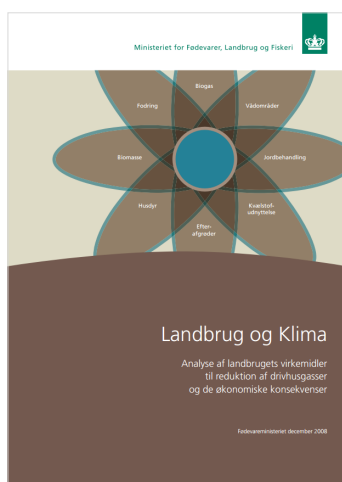
FIGUR 6 BUDGET TIL KLIMATILTAG I LDP

Budget til klimatiltag i Landdistriktsprogrammet 2012-2020.

Kilde: NaturErhvervstyrelsen.

med **dyrkning af energiafgrøder** og udnyttelse af bi-produkter og med direkte **produktion af bioenergi**, f.eks. biogas. Det er et uafklaret problem, at landbruget ikke i alle tilfælde krediteres for sådanne bidrag i klimaopgørelserne, men denne problematik tages ikke op her. Det afgørende er, at behandling af gylle og andre former for biomasse med henblik på fremstilling af biogas kan nedbringe emissionen af metan betragteligt, samtidig med at substitution af fossile brændsler vil bidrage positivt til klimapåvirkningen – det kan både være til kraftvarme-formål og i transporten, hvor biogas kan erstatte dieselolie.

Fødevareministeriet udgav i 2008 deres rapport om 'Landbrug og klima' med en gennemgang af en række virkemidlers effekt og omkostningseffektivitet. I 2013 fulgte Energistyrelsens 'Virkemiddelkatalog – Potentialer og omkostninger for klimatiltag.' 'Effektive veje til drivhusgasreduktion i landbruget' er udgivet af Klimarådet i december 2016.

FIGUR 7 DRIVHUSGASEMISSIONER I RELATION TIL ØKONOMI OG BESKÆFTIGELSE - UDVALGTE BRANCHER

	Andel af landbrugets		
	drivhusgasemissioner	produktionsværdi	beskæftigelse
Vegetabilsk produktion	7 %	19 %	19 %
Fjerkræ m.m.	5 %	13 %	13 %
Svin	35 %	37 %	34 %
Kvæg	53 %	30 %	28 %

Værdier for de forskellige branchers klimapåvirkning sammenlignet med den samfundsøkonomiske betydning.

Kilde: 'Effektive veje til drivhusgasreduktion i landbruget', Klimarådet, december 2016.

Der har tidligere været givet støtte til etablering af **biogasanlæg**. Teknologien har skullet hjælpes i gang. Nu sker der faktisk en betragtelig udbygning af biogasanlæg på markedsvilkår, dog med subsidierede priser ved salg af især el baseret på biogas.

Driftsændringer i landbruget kan også bidrage med betragtelige reduktioner i udledningen af drivhusgasser, f.eks. ved at omlægge fra husdyrbrug til plantevl eller omlægge fra oksekødsproduktion til produktion af fjerkræ. Potentialet af sådanne omlægninger illustreres i figur 7.

Jordens indhold af kulstof kan øges bl.a. ved brug af efterafgrøder, dyrkning af flerårige afgrøder, skovrejsning og reduceret jordbearbejdning. Dette aspekt er samtidig adresseret af en del af krydsoverensstemmelseskravene, der bl.a. tilsikrer plantedække og forbyder markafbrænding.

Der er også adskillige **miljøteknologiske løsninger**, som kan bidrage til at mindske klimaeffekten. Mange af disse har flersidige effekter idet de samtidig mindsker påvirkningen af vandmiljø, natur og luft. Som eksempler kan nævnes reduktion af klimagasser fra stalde ved gylleforsuring, gyllekøling, øget udpumpningsfrekvens, luftrensning, mm., og miljøvenlig gyllehåndtering ved opbevaring og spredning, præcise fodersystemer med øget fodereffekt, præcisionsgødsning m.m.

Emissionen fra gylle er adresseret i en række krydsoverensstemmelseskrav, bl.a. om overholdelse af lovgivning vedr. opbevaringskapacitet og udbringning af gylle. Men for at leve op til målsætningerne kræves yderligere tiltag. Sådanne tiltag gennemføres ved nye husdyrgodkendelser, hvor der er krav om brug af den bedst tilgængelige teknologi (BAT) – ofte med støtte fra LDP.

Miljøteknologistøtten adresseres særskilt i næste kapitel.

Afgasning af gylle i biogasanlæg er et effektivt virkemiddel til reduktion af metan-emissionerne fra landbruget.

Valg af omkostningseffektive virkemidler?

Hvilke virkemidler, der er mest omkostningseffektive – for landmanden og for samfundet – vil afhænge af en lang række forhold på den enkelte bedrift: Jordbundsforhold, stalddtype, husdyrtype m.m. Klimarådet har derfor i rapporten 'Effektive veje til drivhusgasreduktion i landbruget' (december 2016) anbefalet, at indsatsen for en reduceret udsendelse af klimagasser fra landbruget skal baseres på en opgørelse af udledningen på bedriftsniveau. Rådet har til det formål sat gang i udviklingen af et værktøj, der skal sætte den enkelte landmand i stand til at vælge den for ham mest omkostningseffektive vej til reduktion af emissionen af klimagasser.

Værktøjet fokuserer på emissionen af klimagasser, men da der i mange tilfælde er synergi mellem denne effekt og indvirkningen på vandmiljøstatus og biodiversitet, forventes værktøjet at kunne bidrage bredere til en reduktion af landbrugets miljøpåvirkninger.

² Land Use, Land Use Change and Forestry. LULUCF er udslip fra skovrydning og fra landbrugsjord, især kulstofrig landbrugsjord, hvor der frigives CO₂ f.eks. ved pløjning.

Vandmiljø

Hovedparten af landbrugets miljøproblemer er tæt knyttet til tabet af næringsstoffer, som spiller ind på både vandmiljø, klima, natur og luft.

Tabet af næringsstoffer har været adresseret gennem flere årtiers arbejde med Vandmiljøplanerne. De første havde en målsætning om en halvering af kvælstoftabet fra landbruget. Dette mål blev nået i 00'erne. Siden kom også mål om reduktion af fosforbelastning.

Målsætning for vandmiljøet

Halvering af kvælstof var ikke tilstrækkelig til at sikre rent vand. Derfor blev **EU's Vandrammedirektiv** fra 2000 sammen med **Natura 2000-direktiverne** implementeret i Dansk lovgivning i **Miljømålsloven i 2003**. Vandrammedirektivet sætter den overordnede ramme for beskyttelse af alt overfladevand og grundvand, nemlig at vandområderne skal opnå 'en god økologisk tilstand'. Målsætningerne er herfra fastlagt for de enkelte vandområder ud fra de specifikke lokale forhold og tilstande. For Danmark samlet set betyder det, at udledningen af kvælstof skal ned på omkring 44.000 tons N per år.

Vandplaner og Landbrugspakke

Vandplanarbejdet blev igangsat i 2009 med vedtagelsen af **Grøn Vækst-pakken**, som indeholdt en reduktion i N-udledningen på samlet set 19.000 tons N/år. Heraf skulle de 10.000 tons sikres via 'omsættelige kvælstofkvoter' – et tiltag som ikke var defineret og senere blev opgivet. De resterende 9000 tons skulle reduceres via randzoner, efterafgrøder, mv.

Landbrugspakken, som blev vedtaget i december 2015, reducerede målsætningen for 2. vandplanperiode frem til 2021. Krav om randzoner og efterafgrøder blev sløjftet, og N-normerne blev lempet. Til gengæld indeholder planen en større satsning på en målrettet regulering fra 2019-2021, jf. den centrale anbefaling fra Natur- og Landbrugskommissionen. Nettoresultatet bliver dermed en merbelastning af vandmiljøet helt frem til 2020, og slutresultatet bliver en reduktion i udledningen på 1626 tons N i 2021 – unægtelig en meget begrænset reduktion set i lyset af det samlede behov.

MÅLSÆTNINGER

EU's Vandrammedirektiv:

- God økologisk tilstand - i vandløb, søer og marine områder inden 2015 - ultimativ frist i 2027

EU's Grundvandsdirektiv:

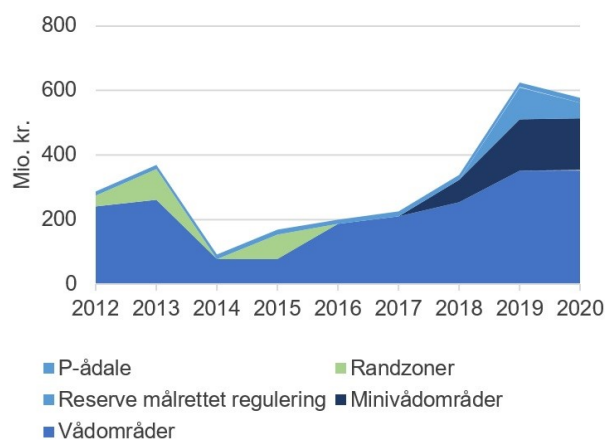
- Beskyttelse af grundvandsdeponer

På den baggrund er det heldigt, at der har været grundlag for en genberegning af baseline, som tager højde for byudvikling og eftervirkning af tidligere indsatser. Denne genberegning bringer os nærmere målet end tidligere antaget.

Hvordan bidrager landbrugsstøtten?

Etablering og drift af vådområder har fyldt ganske meget i vandmiljøindsatsen i de senere år – dog med et markant fald i 2014-2015. Fra 2017 suppleres denne indsats med minivådområder, således at vådområder og minivådområder samlet tegner sig for 350 mio. kr. årligt i 2019 og 2020. Dette sammen med en reserve på 50-100 mio. kr. årligt i 2019-2020 udgør essensen

FIGUR 8 BUDGET TIL VANDMILJØTILTAG I LDP

Budget fordelt på vandmiljøtiltag i Landdistriktsprogrammet 2012-2020.

Kilde: NaturErhvervstyrelsen.

i den nye målrettede regulering, som sætter et markant aftryk i Landdistriktsprogrammet. Vandmiljøindsatsen tegnede sig for omkring en femtedel af LDP i 2012-2013, faldende til 8-15 pct. i 2014-2016 – for derefter i 2019 og 2020 efter indfasning af den målrettede regulering at koste omkring 45 pct. af det samlede LDP-budget.

Der er ingen tvivl om, at det er rigtigt at bevæge sig fra den generelle regulering over til en mere målrettet regulering. Men det haster med at få planlagt en realistisk og effektiv udformning af den målrettede regulering. Det er tvivlsomt, om det er realistisk og hensigtsmæssigt at satse så ensidigt på vådområder i 2019 og 2020, som det er planlagt i det nugældende Landdistriktsprogram – flere virkemidler bør komme i spil.

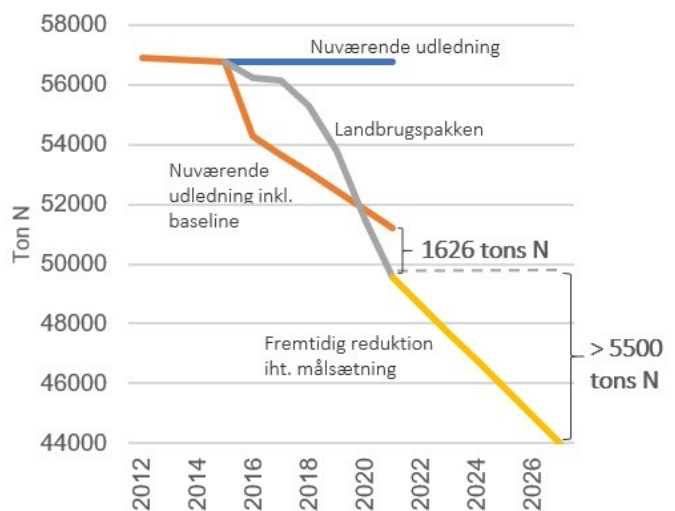
Fremtidigt behov for vandplantiltag

Det nugældende LDP udtrykker en kraftig satsning på vandmiljø med 3 gange flere midler i 2019-20 ift. 2016. Det er en høj prioritet til vandplanarbejdet, men det er også nødvendigt for at komme videre i retning af målsætningerne. Samtidig står det klart, at der resterer en stor indsats til 3. vandplanperiode, for at nå Vandrammedirektivets målsætning om en god økologisk tilstand i alt overfladevand senest i 2027. Figur 7 viser en manko på mindst 5.500 tons N for at nå målsætningerne i overfladevandet. Det er også klart, at indsatsen ikke bliver billigere i den sidste ende – de mest omkostningseffektive virkemidler er udnyttet først. Dertil kommer en indsats til beskyttelse af grundvandet, som ikke er medregnet i dette tal. Så alfa og omega – der vil være et stort behov for midler til vandplanindsatsen i hvert fald 10 år frem i tiden.

EU Kommissionen afgjorde i slutningen af 2016, at der er behov for flere efterafgrøder og en ny regulering af fosforudledningerne, for at modvirke forringelserne af miljøet efter indførslen af Landbrugspakken. Hvis ikke disse tiltag gennemføres, skal der igen strammes på kvælstofnormerne. Virkningen af denne ekstra compensation er ikke medregnet i ovennævnte tal, ligesom omkostningerne til disse tiltag ikke indgår i det gældende Landdistriktsprogram.

Landbruget har i de senere år talt meget for, at en fremtidig indsats skal ske uden for dyrkningsfladen. Forskere har derfor kigget på en lang række mulige tiltag, hvoraf specielt minivådområder og opdræt af muslinger og makroalger på visse lokaliteter ser ud til at have en dokumenteret effekt³. Men det står nu klart, at adskillige af de påtænkte virkemidler, f.eks. stenrev, ikke forventes at være tilstrækkeligt effektive.

FIGUR 9 UDLEDNING AF KVÆLSTOF TIL HAVET

I 2015 blev der beregnet en ny baseline, som indregner byudvikling og eftervirkning af tidligere indsatser. Baseline udtrykker udledningen af kvælstof, hvis vi ikke laver yderligere indsatser. Virkningen af Landbrugspakken er indtegnet med blå kurve. Lempelserne i Landbrugspakken forårsager en merudledning 2016-19, således at netto reduktionen i N-udledning efter 2. Vandplanperiode kun er på 1626 tons N. Behovet for 3. Vandplanperiode 2021-2027 er dermed på mindst 5.500 tons N.

Optegnet på baggrund af Regeringens tal ved fremlæggelsen af Landbrugspakken.

Det samlede potentiale for indsatser udenfor dyrkningsfladen står ikke mål med det resterende behov for indsatser – specielt ikke i relation til den kommende grundvandsindsats.

Det er derfor nødvendigt igen at rette fokus mod indsatser indenfor dyrkningsfladen. Udtagning eller ekstensivering af særligt sårbare jorder – f.eks. i randzoner og på lavbundsgrunde -, målrettede efterafgrøder, flere flerårige afgrøder, reduceret jordbearbejdning er absolut virkemidler, som skal med i værktøjskassen.

³ Jf. rapporten 'Marine Virkemidler. Beskrivelse af virkemidlernes effekter og status for vidensgrundlag'. AU DCE 2015

Natur

Landbruget har en stor indflydelse på naturen og på den biologiske mangfoldighed – både indenfor landbrugsarealet og i den omgivende natur.

Den stigende intensivering og effektivisering af landbruget presser dyr, insekter og planter hårdt. Afgrødesammensætningen er blevet mere ensidig. Brugen af pesticider truer biodiversiteten og vores grundvand, og tabet af næringsstoffer påvirker både overfladevand og grundvand. Specielt næringsfattige naturtyper er truet via luftbåren transport af kvælstof i form af ammoniak. Landbrugsarealet er øget, så landbruget nu har ansvaret for driften af 62 pct. af Danmarks areal. Hermed er mange værdifulde naturområder forsvundet. Moser og enge er blevet drænet, heder er blevet opdyrket, vandhuller sløjftet og gode levesteder for vilde planter og dyr er gået tabt.

Målsætninger for natur og biodiversitet

Naturbeskyttelse har været på den politiske agenda gennem mange år. I Danmark har naturarealer været beskyttet via Naturfredningsloven siden 1917 og via Naturbeskyttelsesloven med udpegning af beskyttede §3-arealer siden 1991. Siden da er EU også kommet på banen med en europæisk prioritering af truede planter, dyr og naturtyper, som har ført til en udpegning af beskyttede Natura 2000-områder.

Hovedvægten for Natura 2000-områderne ligger på værdifulde naturområder set ud fra en europæisk kontekst - primært udenfor agerlandet. Målet er at beskytte truede arter og naturtyper og genskabe noget af den tabte natur i de udpegede områder. Naturbeskyttelsesloven dækker mere 'almindelige' naturtyper såsom søer, vandløb, heder, moser, strandenge, ferske enge og overdrev.

FN's Biodiversitetskonvention fra 1992 dækker også alle de mere almindelige arter, som falder udenfor beskyttelsen i Natura 2000 og Naturbeskyttelsesloven. Det er derfor primært Biodiversitetskonventionen, som udtrykker et generelt beskyttelseskrav ift. agerlandet.

Trods den politiske bevågenhed står det fortsat skidt til med biodiversiteten. Eutrofiering, tilgroning og

MÅLSÆTNINGER

FN: Biodiversitetskonventionen

- Stop for nedgang i antal af plante- og dyrearter inden 2020

EU: Natura 2000: Fuglebeskyttelsesdirektiv, Habitatdirektiv

- Beskyttelse af truede arter af dyr, planter og natur-typer

Danmark: Naturfrednings- og Naturbeskyttelsesloven

- Beskyttelse af naturområder

manglende plads og sammenhæng i naturen er fortsat dominerende træk. Der er således et stykke vej fra udpegningen af områder, der skal beskyttes, til at der også er iværksat effektive indsats- og plejeplaner for områderne.

Danmarks samlede indsats i relation til de mange hensyn og forpligtigelser er samlet i 'Naturplan Danmark' – seneste udgave fra foråret 2016.

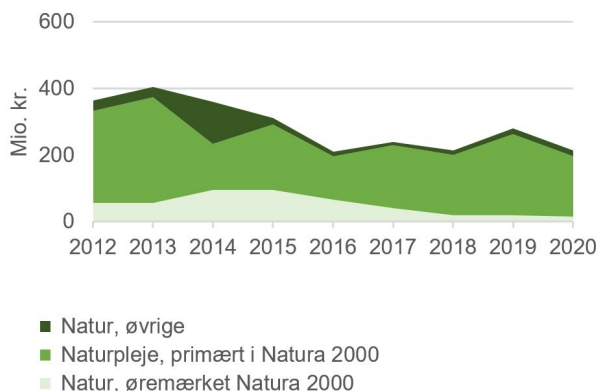
Hvordan bidrager landbrugsstøtten?

Det er et vigtigt element ift. sikringen af biodiversiteten at få skabt bedst mulige vilkår for **naturen i skovene** og i **andre værdifulde naturområder udenfor landbrugsarealet**. Indsatsen her er ikke kun finansieret via landbrugsstøtten, men indenfor landbrugsarealet er landdistriktsmidlerne den vigtigste finansieringskilde til den danske naturindsats.

Indførelsen af **de grønne krav**, som betinger 30 pct. af den direkte støtte (Søjle 1), er ligeledes begrundet i ønsket om at forbedre natur og biodiversitet i dyrkningsarealet. Men som tidligere nævnt, er effekten af de grønne krav meget begrænset.

Naturen har hidtil været relativt højt prioriteret med adskillige støtteordninger i de danske Landdistriktsprogrammer. Men i det seneste program er støtten til

FIGUR 10 BUDGET TIL NATURILTAG I LDP

Budget fordelt på naturtiltag i Landdistriktsprogrammet 2012-2020.

Kilde: NaturErhvervstyrelsen.

natur faldet. Der er næsten sket en halvering siden 2012, således at kun 17 pct. af landdistriktsmidlerne går til natur i 2016.

Heraf går langt hovedparten af pengene til **naturpleje**. Det er nødvendigt at pleje naturen ved afgræsning eller slæt for at undgå tilgroning og for at beskytte biodiversiteten i de ønskede naturtyper, f.eks. hede, enge eller overdrev. Men de afsatte midler til naturpleje er prioriteret til Natura 2000. De EU-prioriterede områder er således delvist tilgodeset, mens nationalt udpeget værdifuld natur - §3 og agerlandet - bliver ladet i stikken.

Ud over naturplejen har der været tilskudsordninger til beskyttelse af de såkaldte **'bilag IV'-arter**, til **'landskabs- og biotopforbedrende tiltag'** og til **'ekstensiv produktion på landbrugsjord'**. Men fra 2017 er den eneste ordning med direkte fokus på natur et tilskud på 8-17 mio. kr. årligt til **'sammenhængende arealer'** – et vigtigt tiltag, men med for få penge.

Dertil kommer nogle tilskudsordninger med et bredere sigte, f.eks. skovrejsning og vådområder. Disse har også betydning for naturen, men i begrænset omfang på den korte bane.

Behovet for naturpleje er stigende: Jo mere natur der udpeges, jo mere skal der plejes, for at opretholde de ønskede naturtyper og biodiversiteten. Dette gælder

vel at mærke både i Natura 2000-områderne, i §3-områderne og i agerlandet. Samtidig må behovet for naturpleje opfattes som varigt – især i relation til en fastholdelse af lysåbne arealer mod tilgroning.

En anden prioritet bør være at sikre **mere sammenhæng i naturen**. Sammenhængen er nødvendig for at give planter og dyr bedre mulighed for at sprede sig. En national planlægning via 'Det Grønne Danmarkskort' skal opstille rammer og de nødvendige spredningskorridorer.

Jordfordeling er et vigtigt redskab, som der bør sikres midler til. Jordfordeling kan medvirke til at skabe mere sammenhæng i plejekrævende arealer, samtidig med at det kan styrke landmændenes økonomi i relation til både almindelig landbrugsdrift og naturpleje.

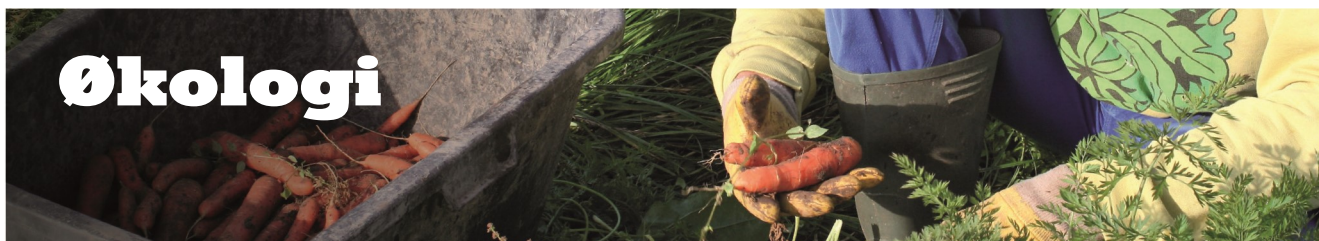
Der er brug for **permanente løsninger**. Da man ophævede braklægningen omkring 2008 og randzonerne i starten af 2016, gik mange naturværdier tabt. Dette bør undgås fremover. Her kan **engangskompensation** være et godt redskab. Det betyder at lods-ejeren, der omlægges til en højere naturværdi, får en kompensation som et engangsbeløb, og så skal der føres tilsyn med, at naturværdien bevares fremover. Det sikres også i forhold til salg, idet det tinglyses på ejendommen.

TILSKUD TIL SKOVE

Landdistriktsprogrammet indeholder en række tilskudsordninger til støtte for indsatser i skovene. Disse indsatser kan have effekt både i relation til klima, vand og natur. Skovrejsning kan f.eks. være et effektivt virkemiddel til sikring af grundvand eller mod udledning af næringsstoffer til vandløb. Samtidig kan skovrejsning på lidt længere sigt medvirke til lagring af CO₂. Og på den helt lange bane kan de nye skove bidrage til værdifuld ny biodiversitet.

LDP indeholder også en række støtteordninger, som er vigtige for at styrke biodiversiteten i skovene. Der er f.eks. støtteordninger til bæredygtig skovdrift og til specielle indsatser i Natura 2000-områder i skovene.

Disse ordninger er beskåret væsentligt ved den seneste ændring af LDP. Det samlede tilskud til skovene er reduceret fra 94 til 58 mio. kr. årligt.

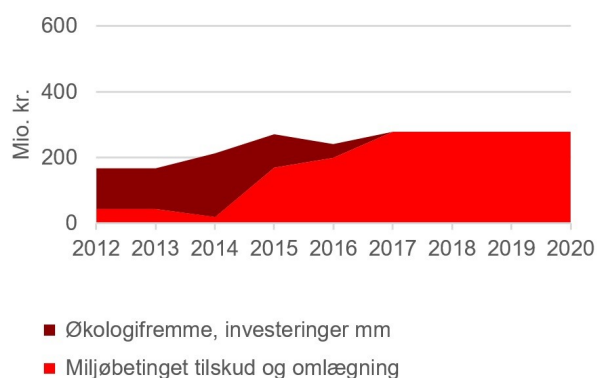
Driftsstøtten til økologi har ligget udenfor Søjle 2 og LDP frem til 2014. Det er herefter blevet en del af LDP. Det betyder reelt, at støtten til de øvrige virkemidler er reduceret tilsvarende.

Målsætninger for økologi

I den S-ledede regerings 'Økologisk handlingsplan 2020' var målsætningen en fordobling af det økologiske areal. Dette mål har de V-ledede regeringer desværre opgivet. Den nuværende regering ønsker mere diffust at 'fastholde en ambition om at fremme økologi-omlægningen, så det økologiske areal og ikke mindst produktionen kan vokse'.

FIGUR 11 BUDGET TIL ØKOLOGI I LDP

Budget til økologi i Landdistriktsprogrammet 2012-2020.

Kilde: NaturErhvervstyrelsen.

Hvordan bidrager landbrugsstøtten?

Det økologiske driftstilskud var frem til 2014 benævnt 'Miljøbetings tilskud'. Det blev givet til landmænd, som drev arealer uden at bruge sprøjtemidler og med en reduceret brug af gødning. Miljøbetings tilskud lå da uden for Landdistriktsprogrammet, mens omlægningstilskuddet var et virkemiddel i LDP. Miljøbetings tilskud blev fra 2015 erstattet af **Økologisk Arealtilskud**, der kun kan ansøges af økologer. Til basistilskuddet på 870 kr./ha til økologisk drift er der nu tre nye tillæg, som kan søges: Et **omlægningstillæg** på 1200 kr./ha, et **frugt/bær-tillæg** på 4000 kr./ha samt et **tillæg for dyrkning med reduceret gødningstilførsel** (maks. 60 kg N/ha) på 500 kr./ha.

Tidligere var der desuden støtteordninger til økologifremme, økologisk investerings- og udviklingsstøtte mm. Samlet var der afsat 200 mio. kr. til disse ordninger, men de er alle udfaset i det nye Landdistriktsprogram.

Det fremtidige behov – hvad er der brug for penge til?

Selv om økologisk jordbrug ikke på alle punkter er bedre, så er økologisk jordbrug et reelt vigtigt alternativ til det konventionelle. Økologisk landbrug tilbyder en anden indretning af landbruget uden brug af pesticider og handelsgødning, med mere fokus på en frugtbar jord og på dyrevelfærd, og ikke mindst med en anden balance mellem husdyrproduktion og planteavl.

Økologerne arbejder for en løbende udvikling af reglerne, alt efter hvad der er muligt i branchen. F.eks. ønsker økologerne helt at udfase konventionel husdyrgødning, så snart det er muligt at skaffe tilstrækkelige mængder af næringsstoffer – f.eks. ved en bedre udnyttelse af næringsstofferne samt recirkulation af næringsstoffer fra byerne.

Derudover er der potentiale for at etablere nye frivillige regelsæt, såkaldt *økologi-plus*, med nye fokusområder. **Økologisk Landsforenings Klimastrategi** er sådan et eksempel.

Med det nuværende støttesystem kan man sige, at jo mere økologi, jo mere økologistøtte er der brug for.

Det kan diskuteres, om økologien vedvarende skal have et særskilt tilskud, eller om det konventionelle landbrug i stedet kan pålægges afgift eller lignende svarende til miljøpåvirkningen ved brug af pesticider og ved øget gødningstildeling. I hvert fald er økologien med til at beskytte vores grundvandsressourcer, biodiversitet og naturarealer – uden dog at være svaret på alle vores problemer. For dyrene betyder økologisk drift bl.a. forbedret dyrevelfærd, mere plads og et lavere medicinindtag.

Generelt set bør omlægning til økologi være drevet af et marked for økologiske fødevarer. Hvis der ikke sker ny afsætning for den økologiske produktion, i takt med at bedrifterne lægger om, risikerer de økologiske landmænd ikke at kunne afsætte varerne med den nødvendige merpris. Men i øjeblikket er afsætningen faktisk langt fra en barriere. For markederne efterspørger flere og flere økologiske varer, både herhjemme og i udlandet.

Derfor er der fortsat behov for støtte til økologisk forskning og innovation og til økologiske investeringer, markedsføring, omlægning af køkkener, mv.

Miljøteknologi og teknologiudvikling

Der findes en lang række miljøteknologiske løsninger, som spiller ind i relation til både natur, vand, klima og luft.

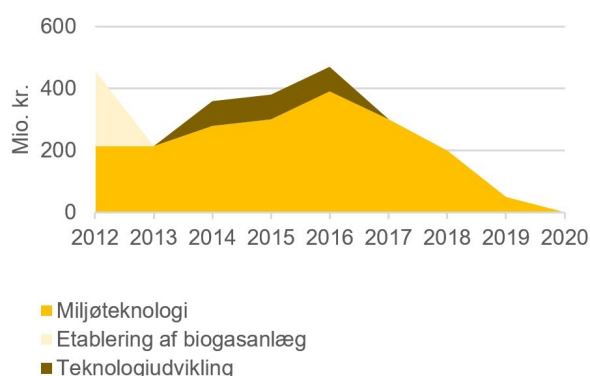
De miljøteknologiske virkemidler har primært været i spil i relation til husdyrsager ved ombygninger eller nybyggeri af større stalde. Der var her fokus på vandmiljø og luftforurening, men de samme tiltag vil ofte også sænke udslip af klimagasser.

Målsætninger for ren luft

EU's reviderede NEC-direktiv fra 2016 fastsætter nationale grænser for emissioner af fem forurenende stoffer: ammoniak, svovldioxid, nitrogenoxider, andre flygtige organiske forbindelser end metan samt fine partikler. Med de nye og strammere udslipsgrænser anslås de sundhedsskadelige virkninger af luftforurening at blive mindsket med omkring 50 pct. i 2030 ift. 2005.

EU pålægger hermed medlemsstaterne at begrænse deres årlige emissioner af de forurenende stoffer, så de kan leve op til deres reduktionsforpligtelser. Der er

FIGUR 12 BUDGET TIL MILJØTEKNOLOGITILTAG I LDP

Budget fordelt til miljøteknologi og teknologiudvikling i Landdistriktsprogrammet 2012-2020.

Kilde: NaturErhvervstyrelsen.

MÅLSÆTNINGER

EU's IE-direktiv (tidligere IPPC-direktivet):

- Miljøgodkendelse af intensive husdyrbrug

EU's reviderede NEC-direktiv (juni 2016):

- Reduceret luftforurening – 50 pct. reduktion i EU i 2030. Danmark 24 pct. reduktion i ammoniakemissioner i 2020 – men ikke yderligere reduktion frem til 2030.

indført nye nationale reduktionsmål for 2020 og 2030. Ifølge disse skal Danmark reducere ammoniak med 24 pct. i 2020, men skal ikke reducere yderligere frem til 2030. Denne ulogiske beslutning skyldes, at den S-ledede regering havde givet tilsagn om de 24 pct., men da V-regeringen kom til i 2015 prøvede den at få lempet kravet i 2020. Det lykkedes ikke, men til gengæld kom den igennem med at Danmark ikke skulle reducere yderligere frem til 2030.

Hvordan bidrager landbrugsstøtten?

Støtten til miljøteknologi har fyldt relativt meget i Landdistriktsprogrammet gennem adskillige år. I årene 2012 til 2016 går op imod en tredjedel af LDP til miljøteknologi – i 2016 36 pct. Desuden har der i årene 2014-16 været afsat 80 mio. kr. årligt til teknologiudvikling.

Midlerne er især gået til støtte til renere teknologier i stalde ifm. kravet om brug af bedst tilgængelige teknologi (BAT). Det har f.eks. handlet om gylleforsuring, gyllekøling, luftrensning, afdækning af gyllebeholdere og biogasanlæg.

I forbindelse med prioriteringen af den målrettede vandmiljøregulering er der i det nugældende Landdistriktsprogram fastlagt en total udfasning af støtten til miljøteknologi. Men dette bringer usikkerhed omkring den kommende regulering af staldbyggeriet – vil de manglende støttemuligheder betyde lempede krav til teknologi i staldene?

Forsuring af gylle ved udbringning på marken reducerer udslippet af klimagasser. Billedet viser BioCovers Syren-udstyr i brug.

Desuden kan det skade miljøteknologibranchen, som står med et meget stort eksportpotentiale. En række danske virksomheder er på grund af den danske regulering af husdyrbrug rigtig langt fremme internationalt, men et afbræk i den hjemlige efterspørgsel, som meget vel kan blive konsekvensen af udfasningen af miljøteknologistøtten, kan have alvorlige følger for den fortsatte udvikling i mange af virksomhederne.

Det fremtidige behov – hvad er der brug for penge til?

Som nævnt har den hidtidige indsats primært været centreret om **staldene**. Denne indsats bør fortsættes, idet emissionerne fra staldene har stor effekt ift. alle parametre: Luft, natur, vand, klima, sundhed.

Men der er også store potentialer i relation til **markdriften**. Præcisions- og behovsstyret udbringning af gødning og pesticider, GPS-styring og energieffektivisering er alle lovende teknologier. På disse områder vil det være hensigtsmæssigt at indføre krav om BAT – tilsvarende kravene i husdyrloven – for at fremme udvikling og innovation.

Bioraffinering, bioenergi og græs til proteinfoder er andre felter, hvor der er et stort potentiale, både for positive og omkostningseffektive miljøeffekter og for en stærk dansk erhvervsudvikling i både landbrug og følgeerhverv. En fortsat udvikling på disse områder kræver også statslig støtte og opbakning, hvor Landdistriktsmidlerne kan og bør spille en central rolle.

Erhvervsudvikling - udvikling af landdistrikter

Landdistriktsprogrammet arbejder for at styrke fødevareerhvervet ved at få vækst og miljø til at arbejde sammen.

Uden en miljømæssig bæredygtighed har landbrugssektoren ingen fremtid. Det er det, som hovedparten af virkemidlerne i LDP beskæftiger sig med. Men der er også i høj grad behov for støtte til forskning, innovation og udvikling af fødevareerhvervet.

Forskningen er da også fortsat et prioriteret område i Landbrugspakken, bl.a. i regi af den strategiske fødevareforskning og Grønt Udviklings- og Demonstrations Program (GUDP). Der har tidligere været arbejdet med bioenergi og bioraffinering i det nationale bioøkonomipanel, herunder også raffinering af græsser. Panelet er sat på pause og under evaluering, men arbejdet bør videreføres, da potentialerne, bl.a. i relation til produktion af proteinfoder fra græs til erstatning af sojaimporten, er ganske lovende.

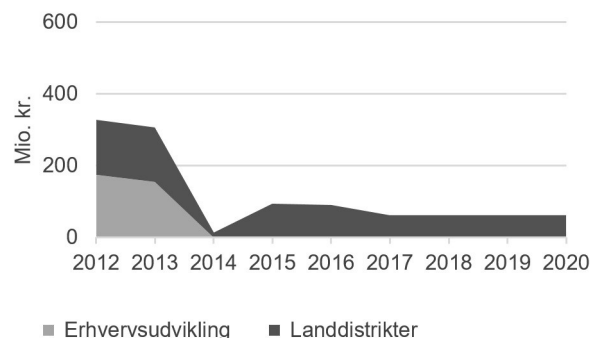
Specielt i relation til en konkurrencedygtig udvikling af økologien er der nedsat et 'økologisk erhvervsteam', som skal udarbejde konkrete visioner og anbefalinger til initiativer, der kan styrke en konkurrencedygtig og markedsdrevet økologisektor.

Forskning og innovation er finansieret både via LDP og direkte under finansloven – samt via adskillige andre

Krogagergårds slagter forarbejder gårdens eget kød fra kalve, svin og får

FIGUR 13 BUDGET TIL ERHVERVSUDVIKLING OG LANDDISTRIKTER I LDP

Budget til erhvervsudvikling og udvikling af landdistrikter i Landdistriktsprogrammet 2012-2020.

Kilde: NaturErhvervstyrelsen.

kanaler. Erhvervsstyrelsen har ansvaret for dette indsatsområde under Landdistriktsprogrammet.

De lokale aktionsgrupper, LAG, er en udmøntning af erhvervsudviklingsindsatsen under LDP. En lokal aktionsgruppe er en forening, som overordnet har til formål at skabe lokal udvikling og innovation ud fra et geografisk områdes behov og på tværs af sektorer. LAG'erne arbejder med to indsatsområder:

- **Job- og vækstskabende erhvervsudvikling:** Der skal være flere iværksættere og lokale arbejdspladser i landdistrikterne, så befolkningen ikke flytter væk. Det overordnede mål er at øge antallet af lokale arbejdspladser i landdistrikterne og at få bosætning og arbejdspladser til at hænge sammen, så det bliver attraktivt for erhvervsaktive familier at slå sig ned i områderne uden for byerne.
- **Forbedring af rammevilkårene i landdistrikterne:** Der skal være attraktive levevilkår i landdistrikterne og en stærk sammenhængskraft mellem land og by. Borgerne i landdistrikterne skal have adgang til en række konkrete og basale servicefaciliteter som fritids- og kulturtilbud samt transport og informations- og kommunikationsteknologi. Det handler om at forbedre rammevilkårene og dermed sikre fortsat bosætning i landdistrikterne

Der kan f.eks. ydes tilskud til små og mellemstore fødevarer virksomheder, til investering i nye maskiner og udstyr, f.eks. mølle til forarbejdning af mel, pølsemaskine til et slagteri, maskine til produktion af færdigretter, samt til udstyr, IT software og rådgivning. Sådanne aktiviteter kan bidrage til en øget værdiskabelse omkring landbrugserhvervet, hvilket er centralt, da landbruget generelt kæmper med faldende priser på produkterne. Desuden støttes mikro-virksomheder uden for jordbrugserhvervet, turisme, basale servicefaciliteter og fornyelse i landsbyer.

Hvor meget bidrager Landdistriktsprogrammet med?

Også midlerne under LDP til erhvervs- og landdistriktsudvikling er beskåret drastisk som følge af Landbrugs-pakken.

I 2012-2013 var der afsat samlet 330 mio. kr. til erhvervsudvikling – denne støtteordning er udgået af programmet. Støtten til landdistriktsudvikling via LAG-midlerne er reduceres fra 150 mio. kr. til 63 mio. kr. årligt.

En nedrosling af arbejdet med landdistriktsudvikling kan være fatal for hele samfundsøkonomien, både i relation til bosætning, arbejdspladser, turisme, natur

og landskab. Der er absolut brug for en fortsættelse af de mange initiativer, som både styrker landbrugserhvervet og samfundets interesser generelt.

LDP 2020

NaturErhvervstyrelsens logo for Landdistriktsprogrammet 2014-2020.

Danmark bør vælge fuld fleksibilitet!

Inden 1. august 2017 kan Danmark beslutte at anvende flere penge fra EU's landbrugsstøtte til natur-, miljø- og klimaforbedrende tiltag i landbruget. Det kan modvirke den udhuling af støtten til miljø og natur, der er set de seneste år. Danmark og landbruget har brug for fuld fleksibilitet.

Vælg fuld overflytning af 15 % af landbrugsstøtten til betaling for offentlige goder og et bæredygtigt landbrug!

Beslutningen er nødvendig for at Danmark kan opfylde sine internationale forpligtelser:

- Rent vand i søer, fjorde og have og rent drikkevand (EU - Vandrammedirektivet)
- Beskyttelse af truede arter og naturtyper (EU - Natura 2000)
- Beskyttelse af værdifuld dansk natur (§3) og natur i agerlandet
- Stop for tab af biodiversitet (Biodiversitetskonventionen)
- Reduktion af landbrugets klimabelastning (Klimaaftaler i FN og EU)
- Ren luft (EU - NEC-direktivet)

Danmark bør også arbejde aktivt i EU for at skabe fuld fokus på muligheden for at vælge fleksibilitet i vores nabolande.

Nye redskaber og principper i landdistriktspolitikken

UDNYT MULIGHEDER FOR SYNERGI

Natur, miljø og vækst kan og skal spille sammen. Hvis vi ønsker at skabe et bæredygtigt landbrug, skal vi gå efter løsninger, der på samme tid skaber udvikling i landbruget, beskytter miljøet og sikrer mere og rigere natur.

BETAL FOR YDELSER, SOM GIVER OFFENTLIGE GODER

De Økonomiske Råd har vist, at ren støtte kapitaliseres: Støtten indlejres i jordpriser og gavner jordejerne – ikke nødvendigvis de landmænd som bruger jorden. Betal derfor kun for ekstra ydelser som f.eks. økologisk dyrkning – noget for noget.

MÅLRETTET REGULERING – OGSÅ IFT. NATUR OG KLIMA

Målrettet regulering handler om at udnytte ressourcerne bedst muligt, at sætte ind hvor det virkelig batter noget og at få mest værdi for pengene. Denne tilgang skal både anvendes ift. vand, klima og natur.

SIKRING AF PERMANENTE LØSNINGER VIA ENGANGSKOMPENSATION

Støttekroner skal ikke spildes til randzoner og brakarealer, som senere pløjes op. Engangskompensationer og permanente restriktioner for brug af sårbare arealer kan sikre at fordele bevares for eftertiden.

BAT-KRAV OGSÅ IFT. PESTICIDER OG GØDNINGSHÅNDBETINGELSE PÅ MARKERNE

Krav om udnyttelse af bedst tilgængelige teknologi (BAT) medfører udvikling af bæredygtige teknologier og praksisser – til gavn for både landmænd og miljøteknologivirksomheder.

JORDFORDELING

Både landmænd, natur og miljø kan have gavn af jordfordeling, men det offentlige skal indgå som aktiv partner. Jordfordeling kan skabe sammenhæng i bedrifter – også naturplejebedrifter.

12 GODE GRUNDE TIL AT VÆLGE FULD FLEKSIBILITET

1 MILJØSTØTTEN REDUCERES ÅR FOR ÅR UDEN FLEKSIBILITET.

Danmark besluttede i 2014 at overføre 7 pct. af landbrugsstøtten. Selv med disse ekstra midler er den samlede miljøstøtte mindre end i de foregående år.

2 NATUR- OG LANDBRUGSKOMMISSIONEN ANBEFALER FULD KOMPENSATION:

Beregninger fra Natur- og Landbrugskommissionen peger éntydigt på, at udnyttelse af fuld fleksibilitet er nødvendig for en økonomisk og miljømæssigt bæredygtig omstilling af landbruget.

3 PENGENE BLIVER I LANDBRUGET.

Men i stedet for indtægtsstøtte, som blot kapitaliseres i ejendomsværdier, bruges pengene til en grøn omstilling. Forureneren betaler – også i landbrugserhvervet.

4 LANDBRUGET HAR BRUG FOR PENGENE I LANDDISTRIKTSSTØTTEN.

En bæredygtig vækst og udvikling fordrer stabile rammevilkår. Landbruget skal vide, at staten og samfundet bakker op om den grønne omstilling.

5 NABOLANDE MED INTENSIV HUSDYRPRODUKTION VÆLGER OGSÅ FLEKSIBILITET.

Dansk landbrug skal fastholde konkurrenceevnen. Det kan vi, fordi de lande som vi konkurrerer direkte med, går i samme retning som os.

6 DER ER BRUG FOR PENGENE TIL MERE ØKOLOGI.

Økologisk jordbrug gavner drikkevand, natur og dyrevelfærd. Landmænd og forbrugere vil gerne økologien – derfor skal samfundet bakke op.

7 DER ER BRUG FOR PENGENE TIL RENT VAND.

Måltrettet regulering af landbrugets tab af næringsstoffer er rigtig og nødvendig. Brug pengene hvor de gavner mest. Både ift. rent vand i søer og fjorde og rent drikkevand.

8 DER ER BRUG FOR PENGENE TIL NATUREN.

Vi skal beskytte truede arter og naturtyper og bevare biodiversiteten. Værdifulde naturværdier skal beskyttes og plejes, og der skal skabes øget sammenhæng i naturen. Pas også på naturen i agerlandet.

9 DER ER BRUG FOR PENGENE TIL AT REDUCERE KLIMABELASTNINGEN.

Der ligger gode forretningspotentialer i udnyttelse af bioenergi – både samfundsøkonomisk og for landbruget selv. Også en bedre håndtering af næringsstoffer i stalde og på marker kan gavne både landmænd og klima.

10 DER ER BRUG FOR PENGENE TIL MILJØTEKNOLOGI.

Miljøteknologiske løsninger kan hjælpe landmænd til en effektiv udnyttelse af foder og næringsstoffer. Og miljøteknologiske virksomheder står foran internationale muligheder i stil med vindmølleindustrien – hvis hjemmemarkedet også trækker.

11 DER ER BRUG FOR PENGENE TIL UDVIKLING AF BIOTEKNOLOGI OG BIORAFFINERING.

Danmark er langt fremme og står foran store forretningspotentialer for bæredygtig udnyttelse af energiafgrøder og restprodukter fra landbruget. Især græs til proteinfoder som erstatning for sojaimport ser lovende ud.

12 DER ER BRUG FOR PENGENE TIL LANDDISTRIKTSUDVIKLING.

Landdistriktsprogrammet støtter øget værdiskabelse i og omkring landbruget, nye arbejdspladser, service og levevilkår på landet. Der skal fortsat være mulighed for at mindre landbrug kan overleve og være aktivt deltagende i livet i landdistrikterne.

Der er brug for flere penge til natur og miljø i landdistrikterne

Ved den seneste reform af EU's landbrugsstøtte blev der indbygget et 'vindue', så medlemslandene inden 1. august 2017 kan beslutte at flytte flere penge fra den direkte støtte til landmændene over til Landdistriktsprogrammerne. Her findes støtteordninger, som hjælper til at mindske landbrugets pres på miljø, klima og natur. Samtidig støtter programmerne økonomisk og social udvikling af landdistrikterne.

Dette hæfte sætter fokus på dette vindue. Danmark kan beslutte at anvende flere penge fra EU's landbrugsstøtte til natur-, miljø- og klimaforbedrende tiltag i landbruget. Og der er brug for flere penge. Fordi der med den nuværende sammensætning af programmet sker en udhuling af en række gode og nødvendige støtte-programmer frem mod 2020. Uden pengene kan Danmark ikke nå i mål med at leve op til en række internationale krav til natur, klima og miljø. Og fordi vi har brug for et bæredygtigt landbrugserhverv og gode levevilkår i landområderne.

Hæftet følger op på to konferencer, som blev afholdt i Århus og København i december 2016 i et samarbejde mellem Det Økologiske Råd og Økologisk Landsforening. Konferencerne og hæftet er støttet af Europeanævnets.

Både Det Økologiske Råd og Økologisk Landsforening er aktive medspillere i udformningen af EU's landbrugspolitik og Landdistriktsprogrammet.

Læs mere:

- om udviklingen af EU's fælles landbrugspolitik i *'Landbrug i EU'*, udgivet af Det Økologiske Råd i 2013 – find den [her](#) på www.ecocouncil.dk
- om muligheder for at skabe fremtidens bæredygtige landbrug i *'På vej mod et bæredygtigt landbrug'*, udgivet af Det Økologiske Råd i 2016 – find den [her](#) på www.fremtidenslandbrug.dk
- om fremtidens fælles landbrugspolitik – se **Økologisk Landsforenings '10-punktsplan for en grønnere landbrugs- og fødevarerpolitik** – og meget mere økologi' [her](#) på www.okologi.dk

DET
ØKOLOGISKE
RÅD